

מדינת ישראל
משרד החינוך
אגף בכיר לביטחון, שעת חירום ובטיחות סביבתית

כרטיס מידע בטיחות עצים במוסדות חינוך

"והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח" (תהילים א', ג')

היום, כש-85% מהאוכלוסייה מתגוררת בערים, עץ כבר אינו דבר כה מובן מאליו. רובם הגדול של הילדים נפגש עם עצים בשטח הפתוח לעיתים רחוקות. אם כן, העץ הוא חיק הטבע לכל ילד שמתגורר בעיר, הוא מחבר לעונות השנה עם פריחה ושלכת. מכאן חשיבותו הגדולה של העץ בסביבה הקרובה והמיידיית – בית הספר.

עם המודעות ההולכת וגוברת לבטיחות במוסדות חינוך, נראה שהעצים הם שמשלמים את המחיר הגבוה ביותר ולרוב שלא בצדק. זהירות יתר הופכת את העצים לסכנה מעצם גודלם. התוצאה היא שעצים במוסדות חינוך נגזזים בגסות ואף נכרתים שלא לצורך. המפסידים אינם העצים – אלא הילדים וצוות ההוראה.

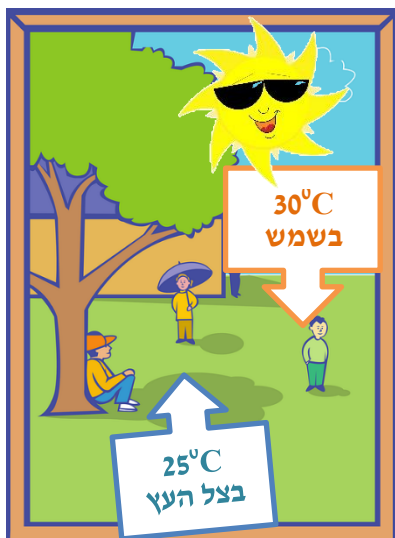
שימו לב: מסמך זה אינו מחליף את חוזר מנכ"ל, אלא מהווה תמצית שלו בלבד!

מטרת כרטיס המידע

כדי ליצור את האיזון הנכון בין בטיחות הילדים לבין זכותם ליהנות מתועלות העץ הרבות, אנו מבקשים להביא מספר עובדות, להפריך חששות מיותרים ולהנחות את ממוניי הבטיחות כיצד לפעול כדי להבטיח את האיזון הנכון – מבלי לפגוע בעצים ומבלי לסכן את שלום הבאים בקרבם.

למה עצים?

- עצים מהווים את המקור העיקרי לחמצן בכדור הארץ, וגם מנקים ומטהרים אוויר מזהם.
- עץ אחד מוריד בקיץ את הטמפרטורה עד - 5 מעלות (ההבדל בין 30° ל 25°).
- עץ אחד בקרבת הבית משמש כקיר אקוסטי. בולם רעשים מהסביבה.
- עץ יציב הוא מתקן המשחקים האהוב ביותר על ילדים מזה אלפי שנים.

עץ בוגר (גבהו לפחות 2 מטרים וקוטר גזעו בגובה 1.30 מ' הוא 10 ס"מ ויותר), או עץ מוגן – אסורים לכריתה (כריתתם הינה עבירה פלילית – פקודת היערות 2012).

משרד החינוך מדגיש את חשיבות העצים ותרומתם. בחוזר מנכ"ל הודגש הצורך לטעת כמה שיותר עצים במוסדות החינוך. המשרד פרסם גם רשימת עצים מומלצים לנטיעה. כמו כן, ניתן להתייעץ בנושאים אלו עם פקיד היערות במשרד החקלאות.

האחריות לטיפול בעצים במוסדות החינוך

האחריות לטיפול בעצים בחצרות מוסדות חינוך חלה על הרשות המקומית/בעלות. היא זו שאמורה לטפל בעצים ולדאוג לבריאותם, גיזומם, והתאמתם לסביבה החינוכית בהצללה ובשילוב הנופי.

טיפול נכון בעצים

עץ הוא אורגניזם חי. עם טיפול נכון הוא יכול לחיות מאות שנים ולהעניק תועלות רבות. כאשר הטיפול בו אינו מקצועי הדבר פוגע בו, נוצרים פצעים ורקבונות והעץ עלול להפוך מסוכן. לכן הטיפול בעצים צריך להיעשות רק על ידי אנשי מקצוע שהוסמכו לכך. את רשימת אנשי מקצוע ניתן למצוא באתר של פקיד היערות במשרד החקלאות. **כאשר נשלח אדם מטעם הרשות המקומית לטפל בעץ, חובתך כממונה בטיחות לוודא שהוא מחזיק בידו תעודת גזום מומחה שהונפקה על ידי משרד החקלאות והיא בתוקף.**

הסכנה בגיזום לא מקצועי

לעיתים נדמה שעץ גדול הוא עץ מסוכן והדרך לדאוג לביטחון הילדים היא לקצר אותו. אך תפישה זו היא ההיפך הגמור מהאמת: חיתוך ענפים בצורה בלתי מקצועי גורם לפריצה של ענפים מסוכנים, זאת משום שהענף הגדל על החתך הופך לשביר ומסוכן ביותר. במקומות שיוורדים שלגים ניתן לראות בברור שעצים שבוצעו בהם גיזומים בלתי מקצועיים קרסו תחת משקל השלג. מעבר לסיכון הגדול שיש בכך לחיי אדם, חיתוך מעין זה מקצר את חיי העץ ולעיתים פשוט גורם למותו.

הענף הגדל על החתך למעשה גדל על פצע והוא הופך לשביר ומסוכן ביותר.

חיתוך ענפי השלד יוצר פצעים ורקבונות.

עמ' 2

חוזר מנכ"ל בנושא מיפוי עצים וסקר סיכונים

מיפי העצים בשטח בית הספר והצבתם על מפה.

כל מוסד חינוכי יודע כמה כיסאות יש במוסד, כמה ספסלים בחצר, כמה עמודי חשמל ואפילו כמה פחי זבל. אלא שסביר להניח שמספר העצים אינו רשום ואין גם מעקב רשום אחרי הטיפול בעצים. **חשיבות הסקר הוא ביכולת לנהל את העצים והטיפול בהם:** לדעת את מצבם, לעקוב אחר דרישות טיפול וביצוען.

הסקר מבוצע ע"י סוקרים מיומנים ומומחים לטיפול בעצים המכונים מפרטי טיפול. ניתן לפנות לגופים אלה או לדרוש מהרשות לבצע סקר מצאי וסקר סיכונים. **חובת הדרישה חלה על ממונה הבטיחות.**

סוגיות של בטיחות

עץ נופל או ענף שנשבר – מהווים סכנה לאדם ולרכוש. טיפול נכון בעץ מאפשר להנות ממנו תוך שמירה על רמת הבטיחות הנדרשת. **מה לעשות כדי לשמור על הבטיחות?**

1. אחת לשנה לדרוש מהרשות לבצע "סקר סיכונים לעצים": יש להכיר ולסמן את כל העצים בחצר, למפות ולמספר אותם. הסקר יבוצע ע"י סוקרים מיומנים ומומחים לטיפול בעצים המכונים מפרטי טיפול. הסקר כולל מספר נתונים: מיקום, מין, מאפיין, גובה, קוטר הגזע, השקיה, קירבה לתשתית, צילום ועוד. (בתמונה: כל עץ מקבל מספר ומאפשר זיהוי בשטח ומעקב עתידי).

2. בהתאם לממצאי הסקר תתבצע הערכת הסיכונים ויבוצעו טיפולים מתאימים שיבטיחו הסרת סיכונים אלה. הטיפולים יכללו **גיוזם מקצועי*** ע"י **גוזם מומחה** (בעל רישיון ממשרד החקלאות), זיהוי מזיקים ומחלות והטיפול בהן והשקייה נאותה שתבטיח את בריאות העץ, יציבותו ואורך חייו. (* **גיוזם בלתי מקצועי** עלול לגרום יותר נזק מתועלת, עד כדי המתת העץ וקריסתו).

3. על כל בעיה בעץ (נטיה של דקל או חוסר יציבות בעץ בוגר, סימני מחלה או התייבשות) יש לדווח למנהל הבטיחות ברשות במקומית **ולבקש בדיקה מקצועית.**

4. כריתת עץ בוגר – מעשה בלתי הפיך - **רק באישור פקיד היערות במשרד החקלאות.**

5. כל הפעולות שננקטו יתועדו וישמרו לצורך הוכחת עשייה במקרה של נפילת ענף או חלילה פגיעה בנפש או ברכוש.